

Wnętrze jako ważny element przestrzeni

dr arch. Edward Kotakowski
Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania

Można wymienić kilka funkcji, jakie spełnia przestrzeń publiczna: miejsce spotkań mieszkańców i przyjezdnych, zaspokajanie ludzkich potrzeb – spożywania posiłków i napojów, zaspokajanie potrzeb związanych z kulturą, rozrywką i rekreacją oraz handlem. Przestrzeń publiczna to nie tylko miejsce, w którym odbywają się debaty społeczne, demonstracje polityczne, lecz także prezentacje działalności artystycznej.

○ znaczeniu oddziaływania przestrzeni publicznej świadczy fakt, że od dawna jest wykorzystywana przez wszelkiego rodzaju firmy reklamowe. Umieszczona tam informacja jest najskuteczniejszą formą dotarcia do potencjalnych klientów. W sytuacji niekontrolowanej spontaniczności charakteryzuje się plastyczną dysharmonią. Środowisko polityków i osób związanych z procesem budowlanym w niewielkim stopniu docenia znaczenie jakości przestrzeni publicznej pod względem urbanistycznym, architektonicznym i plastycznym, pod względem kształtu, wielkości, oddziaływania zestawień strukturalno-barwnych kompozycji urbanistycznych. Oprócz nielicznych najnowszych realizacji obserwuje się dążenie do produkcji mieszkań, co ma zapewnić opłacalność inwestycji. Zapomina się o otoczeniu, czyli tworzeniu unikalnych wnętrz, charakterystycznych dla polskiej tradycji. Nie wykorzystuje się doświadczeń krajów członkowskich, gdzie wytworzono pewne mechanizmy sprzyjające realizacji inwestycji korzystnych dla miasta i jej mieszkańców, tj. oprócz rentowności duże znaczenie ma ustalony procent inwestycji przeznaczany na realizację elementów związanych z estetyką i realizacją innych funkcji.

Zasady kształtowania kompozycji urbanistycznej

Wielu osobom wydaje się, że projektowanie urbanistyczne polega na wytyczeniu ulic, dowolnym ustawieniu domów bądź linii zabudowy w sposób bardziej uporządkowany. Często spotykane współczesne układy urbanistyczne to budynki znajdujące się przy drodze lub ulicy wyznaczonej przez geodetę w idealnie prostej linii. Sprzyja temu po części mechanizm podziału geodezyjnego działek. Łatwo jednak zauważyć, że tam, gdzie zaistniały drobne komplikacje, układ urbanistyczny wydaje się ciekawszy, bardziej malowniczy oraz lepiej przystosowany do właściwości wizualnych człowieka. Oprócz elementów kompozycji urbani-

Oprócz elementów kompozycji urbanistycznej, takich jak dominanty, linie i płaszczyzny prowadzące, ważnym elementem decydującym o jakości klimatu przestrzeni, podobnie jak w innych dziedzinach sztuki, jest czas.

stycznej, takich jak dominanty, linie i płaszczyzny prowadzące, ważnym czynnikiem decydującym o jakości klimatu przestrzeni, podobnie jak w innych dziedzinach sztuki, jest czas. Projektując dane miejsce, nie możemy zapomnieć o utworzeniu interesującej kompozycji czasoprzestrzennej. Klasycznym przykładem o unikalnym charakterze jest ul. Freta w Warszawie. Co prawda ogólnemu odbiorowi znaczenia nadaje rzeźbiarskość elewacji historycznych kamieniczek, jednak dużą rolę odgrywa także zmienność przestrzeni. Historyczne zespoły urbanistyczne Nowego i Starego Miasta różnią się układem – pierwszy wydaje się bardziej miękki. Element krystalizujący plan, jakim jest ul. Freta, stanowi dopełnienie pod względem odbioru wizualnego Traktu Królewskiego w Warszawie. Przez długi okres nie był on w pełni doceniany, mimo że stanowi polski przykład kształtowania przestrzeni publicznej o charakterze historycznym. Malowniczy przebieg tej ulicy, linie zabudowy i jej krzywizny przegięcia, forma i charakter elewacji wpisały się do warunków terenowych. Układ ten jest również wynikiem stosunków administracyjnych i własnościowych Nowego Miasta. Unikalna przestrzeń powstała z niezrealizowania za-

miarzeń planistycznych, zbliżonych do układu szachowniczego na nowym terenie. Modyfikacje powstały pod wpływem tworzenia dużych obiektów, na które nie było już miejsca na Starym Mieście.

Ustawy a kształtowanie przestrzeni publicznej

Po 2003 roku duże nadzieje wiązano z uchwaleniem Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która przede wszystkim otworzyła drogę do uspołecznienia planowania, czyli większego udziału społeczności lokalnej w tworzeniu. Niestety, początkowe jej zapisy w niektórych przypadkach zostały wykorzystane przez środowisko obrotu nieruchomości i kancelarie prawne, a działalność tych środowisk spowodowała blokadę koniecznych inwestycji miejskich. Z kolei zmiana ustawy w odwrotnym kierunku – możliwość składania wniosków w miejsce protestów – skutkowałą zmniejszeniem zainteresowania społeczności lokalnej procesem tworzenia planów. Pewne ożywienie nastąpiło w wyniku wprowadzenia tzw. funduszu partycypacyjnego oraz prowadzonych sondaży społecznych, lecz było ono zbyt małe, aby sądzić, że udział mieszkańców w tworzeniu przestrzeni publicznej ma miejsce w stopniu zadowalającym.

Jeśli dziś obserwujemy wzmożony proces emigracji i liczymy na powrót zwłaszcza osób młodych, to oprócz powrotów wynikających z zaspokojenia potrzeb natury ekonomicznej ważnym powodem będzie język, kultura, krajobraz pól, łąk i lasów oraz krajobraz miejski. Aby stanowił on zachętę do pozostania na miejscu oraz był atrakcją turystyczną, powinniśmy dbać o estetykę nowo tworzonej przestrzeni i utrzymanie tradycji. Szczególną dbałością powinniśmy otoczyć historyczne zespoły urbanistyczne i architektoniczne. Tego efektu nigdy nie uda się osiągnąć metodami biurokratycznymi, bez udziału społeczności lokalnej.

Powiązania i przenikanie przestrzeni publicznej

O ile przy projektowaniu wnętrz mieszkalnych poszukujemy odrębności i oddzielenia od miejskiej przestrzeni, która po pewnym czasie powoduje zmę-

czenie cywilizacją, o tyle wydaje się, że wnętrza budynków usługowych oraz budynków użyteczności publicznej powinny być w maksymalnym stopniu zintegrowane z przestrzenią. Wyjątek stanowią funkcje, które wymagają odrębności. Wnętrza mogą być przedłużeniem przestrzeni publicznej, jej aneksem lub strefą, miejscem wyciszenia lub głośnej ekspozycji. Projektując każde wnętrze do użytku ludzi, nie sposób pominąć przestrzeni zewnętrznej, która jej towarzyszy. Zagadnienie integracji wnętrza z obszarem publicznym doskonale ilustrują tzw. letnie ogródki gastronomiczne usytuowane wzdłuż ulic Starego Miasta. Pokazują one znakomicie potrzebę łączenia wnętrz urbanistycznych ulic i kameralnych placyków z wnętrzami kawiarni i restauracji. Wymagają one jednak większego uporządkowania pod względem plastycznym, ponieważ występuje tu zbyt dużo reklam zagłuszających odbiór wizualny zabawkowych kamieniczek.

Na zakończenie pragnę zwrócić uwagę na rolę, jaką odgrywają wnętrza architektoniczne w przestrzeni publicznej, mogące stać się jej elementami w różnej formie przy kryterium pełnienia funkcji odrębnej lub powiązanej, a pod względem wizualnym i plastycznym otwartej i zamkniętej w odniesieniu do naturalnego i miejskiego krajobrazu. ■

Streszczenie:

Jakość i wyraz przestrzeni jest ilustracją stosunków politycznych panujących w rozwiniętych krajach europejskich. W Polsce wiele przykładów wskazuje na ustawiczne jeszcze dążenia do pozbycia się złych tendencji kształtowania przestrzeni publicznych poprzedniego okresu, a zwłaszcza występującej zabudowy rozproszonej. To przenikanie przestrzeni publicznej do wnętrza architektonicznego i na odwrót, ekspozycji wnętrz w przestrzeni, stały się inspiracją projektów prac dyplomowych prezentowanych w artykule.

Słowa kluczowe: przestrzeń publiczna, kompozycja urbanistyczna, ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

BIBLIOGRAFIA

Materiały źródłowe w zbiorach *:

1. Archiwum Główne Akt Dawnych.
2. Archiwum Miasta Stołecznego Warszawy.
3. Muzeum Historyczne Miasta Stołecznego Warszawy.
4. Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej – Zakład Architektury Polskiej.
5. Internetowy serwis mapowy Warszawy.

Publikacje:

1. Wejchert K., Elementy Kompozycji Urbanistycznej, W-wa 1970 r.
2. Gawalkiewicz M., Ulica Freta, „Stolica” 1982
3. Kalamajska-Saeed M. (praca zbiorowa), Katalog Zabytków Sztuki Miasto Warszawa, część 2, Nowe Miasto. Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, W-wa 2001.
4. Kolakowski E., Wystawa plenerowa – „Kościół św. Jerzego. Czy naprawdę zapomniany”, W-wa 2008.
5. Komisja Badań Dawnej Warszawy, Szkice nowomiejskie, W-wa 1961.
6. Moczyłowski J., Freta z lat wojny i okupacji, „Stolica” 1964 (12).
7. Szypowska M., Szypowski A., Gdy wchodzisz na Nowe Miasto, W-wa 2005.
8. Wydawnictwa Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.
8. Zieliński J., Atlas dawnej architektury ulic i placów Warszawy, W-wa 1996.

Praca dyplomowa Sylwii Prokop oraz Sebastiana Owczarka – koncepcja wnętrz kawiarni i restauracji na terenie przylegającym do Fortu Bemowo